

Efter att en socialnämnd beslutat att ett omedelbart omhändertagande med stöd av LVU av två syskon skulle upphöra överlämnades barnen till sin mor. Fråga om nämnden hade tillräckligt underlag för att kunna bedöma moderns omsorgsförmåga

I en anmälan till JO framförde AA klagomål mot Socialnämnden i Älvsbyns kommun. Han anförde bl.a. följande.

I november 2001 lämnade hans dåvarande sambo, BB, Slovakien och sökte asyl i Sverige. Hon tog med sig de två äldsta av parets fyra gemensamma barn. BB är prostituerad. Skälet till att hon tog med sig barnen till Sverige var att hon hade fått höra att det är lättare att få en ansökan om asyl beviljad om man har barn med sig. I mars 2002 reste han och de två yngsta barnen, CC och DD, till Sverige där de sökte asyl. Avsikten var att hämta de två äldsta barnen.

I januari 2003 skadades det yngsta barnet i huvudet i samband med att hon lekte. Han tog därför flickan till vårdcentralen i Älvsbyn. Läkaren som tog emot dem beskyllde honom för att ha misshandlat dottern och kallade på tjänstemän från socialtjänsten i Älvsbyn. Den 10 januari 2003 förde socialtjänsten, med hjälp av polis, bort hans barn CC och DD. Vid tidpunkten för anmälan till JO, den 14 maj 2003, hade han fortfarande inte fått veta exakt var barnen var placerade.

Inledningsvis inhämtades upplysningar per telefon från avdelningschefen EE vid socialförvaltningen i Älvsbyns kommun. Hon lämnade huvudsakligen följande upplysningar.

Den 17 november 2002, när AA och barnen CC och DD bodde på flyktingförläggningen i Vidsel, ringde en bybo till polisen och berättade att AA var elak mot sina barn. Polisen tog kontakt med socialförvaltningen. Efter att förvaltningen hade samtalat med AA beslutades att inte inleda utredning. – Den 9 januari 2003 ringde en tjänsteman vid Migrationsverket till förvaltningen angående sin oro för CC och DD. Det äldre barnet (*rätteligen det yngre barnet; JO:s anm.*) hade en bula i pannan och ett igensvullet öga. AA hade uppgett att CC hade åsamkats skadorna av systemen. AA ville att skadan skulle röntgas. – Den 10 januari 2003 blev förvaltningen uppringd av tjänstgörande läkare på vårdcentralen. Läkaren ansåg att de skador som CC hade tydde på att hon hade blivit misshandlad. Läkaren ansåg

inte att systemen hade kunnat åsamka henne skadorna, utan trodde att AA hade gjort det. Läkaren remitterade barnen till Piteå Älvdals sjukhus för undersökning. Fadern gick dock inte med på att de skulle undersökas. Ordföranden i socialnämnden beslutade samma dag om omedelbart omhändertagande av barnen. AA och barnen skickades med polishandräckning till sjukhuset för att barnen skulle undersökas. Vid besöket på sjukhuset fick AA via tolk upplysningar om omhändertagandebeslutet. – CC och DD placerades först i familjehem men under utredningen framkom att barnens mor fanns i Sverige. Via Migrationsverket fick förvaltningen vetskap om vid vilken förläggning modern och de två andra barnen vistades. Förvaltningen talade med moderns handläggare på förläggningen. Allt tydde på att modern hade god omsorgsförmåga. Såvitt framkom har föräldrarna gemensam vårdnad om barnen. Vid telefonsamtal med modern den 14 januari 2003 meddelade hon att hon ville ta hand om CC och DD. Den 16 januari 2003 lämnades de båda barnen över till modern. Med hänsyn till händelseutvecklingen fanns det inte skäl att fullfölja LVU-ärendena. – Förvaltningen försökte att få tag på AA för att informera honom rörande aktuella frågor. Han kom inte på det möte som var utsatt den 24 januari 2003. Den 30 januari 2003 fick AA, med hjälp av tolk, information om vad som hade hänt med hans barn. Han upplystes också om att han har möjlighet att vid domstol väcka talan om att tillerkännas ensam vårdnad om barnen.

Journalanteckningarna i de aktuella barnvårdsärendena inhämtades från förvaltningen. Därefter anmodades Socialnämnden i Älvsbyns kommun att göra en utredning och yttra sig över vissa frågor. I sitt remissvar anförde nämnden (arbetsutskottet) bl.a. följande.

1 a. Vilka överväganden gjordes inför beslutet att de omedelbara omhändertagandena skulle upphöra?

I skrivelse till länsrätten 2003-01-16 redovisas de överväganden som gjordes före beslutet om att omhändertagandena skulle upphöra.

Efter kontakt med mamman FF beslutas att låta de omedelbara omhändertagandena falla, då mamman meddelar att hon hämtar barnen för att de ska bo hos henne.

Mamman och två barn är asylsökande och bosatta på Migrationsverkets förläggning någonstans i Sverige. Mamman har blivit misshandlad upprepade gånger av barnens far och är därför livrädd att han ska få veta var hon och de två äldre barnen befinner sig.

Hon blir mycket ledsen och uppriven när hon hör att barnen CC och DD blivit omhändertagna av socialtjänsten i Älvsbyn på grund av misstänkt misshandel av fadern. Hon förklarar omedelbart att hon vill hämta barnen till sig.

Då det sålunda visar sig att det finns ytterligare en vårdnadshavare till barnen här i Sverige, saknas grund för att gå vidare med de omedelbara omhändertagandena och det finns heller ingen anledning att ansöka om vård enligt lagen om vård av unga.

1 b. Vilken utredning fanns rörande vårdnadsfrågan och moderns förhållanden när beslutet om upphörandet fattades?

Samtal med modern och socialsekreterarna GG och HH 2003-01-14 via tolk på plats på förläggningen och med hjälp av högtalartelefoner.

Tidigare kontakt från Migrationsverket av handläggaren JJ 2002-09-13 för att diskutera umgänge mellan barnen CC och DD och mamman BB. Enligt JJ tog modern väl hand om de barn som hon hade med sig. Kontakt togs med socialsekreterare KK, ---, som inte kände till CC och barnen. Vi uppmanades av handläggaren JJ att inte meddela fadern om hustruns och de två större barnens vistelseort, då denna var hemlig.

2. Vid vilken tidpunkt informerades AA om beslutet om upphörande av de omedelbara omhändertagandena?

AA underrättades om beslutet 2003-01-30. Att detta inte skedde tidigare berodde på att omhändertagandet upphörde torsdag 2003-01-16 och att vi inte kunde meddela AA omedelbart då förläggningsspersonalen ombett oss att alla meddelanden skulle ske skriftligen per brev till hr AA, även meddelanden om besökstider. Fredagen den 17 januari blev vi uppringda från socialtjänsten i Solna att AA varit där och sökt deras hjälp, men han hade hunnit försvinna före telefonsamtalet. Vi meddelade skriftligen att han var välkommen till socialtjänsten i Älvsbyn för information via tolk den 24 januari, vilket var första tid som tolk kunde ordnas. AA kom inte på meddelad tid. Ny tid ordnades till den 30 januari, då beslutet kunde delges samt informerades han om möjligheterna till att överklaga.

/---/

Socialnämndens slutsats

Med barnens bästa som riktning finner inte socialnämnden att ärendena har handlagts felaktigt. Däremot kan berättigad kritik riktas mot viss del av dokumentationen, som är bristfällig. En förklaring till detta kan vara att individ- och familjeomsorgen i Älvsbyn under januari månad omhändertog och placerade åtta asylsökande barn. Migrationsverkets förläggningssverksamhet med cirka 400 asylsökande personer, vuxna och barn, i en liten kommun innebär en stor påfrestning på den kommunala socialtjänsten.

AA kommenterade remissvaret.

I ett beslut den 8 oktober 2004 anförde *JO André* följande.

Enligt 5 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) har socialtjänsten särskilda skyldigheter att verka för att barn och ungdom växer upp under goda och trygga förhållanden. Sålunda skall socialnämnden enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom skall göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelser i socialtjänstlagen. Under vissa förutsättningar kan dock ett tvångsingripande bli aktuellt. Regler om det finns i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Av 6 § LVU framgår att socialnämnden, under vissa förutsättningar, får besluta att den som är under 20 år omedelbart skall omhändertas. Om socialnämndens beslut inte kan avvaktas får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omhändertagande. Beslutet skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde. Ett beslut om omedelbart omhändertagande gäller omedelbart (40 § LVU).

Enligt 7 § LVU skall beslut om omedelbart omhändertagande underställas länsrätten inom en vecka från den dag då beslutet fattades.

Om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande skall socialnämnden besluta att detta genast skall upphöra (9 § tredje stycket LVU).

Av handlingarna framgår bl.a. följande. Den 10 januari 2003 beslutade ordföranden i socialnämnden att CC och DD skulle omhändertas omedelbart med stöd av 6 § LVU. Den 14 januari 2003 hade socialtjänsten kontakt per telefon med modern som vistades på en flyktingförläggning i en annan del av Sverige. Modern meddelade att hon ville att CC och DD skulle bo hos henne. Den 16 januari 2003 beslutade nämndens ordförande att besluten om omedelbart omhändertagande skulle upphöra. Samma dag överlämnades barnen till modern.

Nämnden har i sitt remissvar uppgett att det saknades grund för att gå vidare med de omedelbara omhändertagandena och för att ansöka om vård enligt LVU eftersom det visade sig att den andra vårdnadshavaren fanns i Sverige och var villig att ta hand om barnen.

Frågan är emellertid vilken utredning som fanns rörande vårdnadsfrågan och moderns förhållanden när beslut fattades om att de omedelbara omhändertagandena skulle upphöra. Det kan konstateras att dokumentationen är synnerligen knapphändig vad gäller de aktuella frågorna. I journalanteckningarna har endast noterats att modern vid den kontakt som ägde rum per telefon den 14 januari 2003 uppgav att hon och de två äldsta barnen hade blivit misshandlade av AA och att hon ville ta hand om CC och DD. Därutöver har i remissvaret upplysts att socialtjänsten fyra månader tidigare, den 13 september 2002, hade haft en kontakt med Migrationsverket för att diskutera umgänge mellan barnen CC och DD och modern. Tjänstemannen vid Migrationsverket hade vid det tillfället uppgett att modern tog väl hand om de två barn som hon hade med sig. Av handlingarna framgår vidare att AA över huvud taget inte kontaktades innan nämnden (ordföranden) beslutade att omhändertagandena skulle upphöra. Det ligger i sakens natur att fadern inom ramen för utredningen skulle ha hörts om sin uppfattning rörande moderns omsorgsförmåga och inställning till att barnen skulle lämnas över till henne. Enligt min mening har underlaget för besluten om upphörande av omhändertagandena varit otillräckligt. Om AA hade fått tillfälle att yttra sig hade han – såvitt här framkommit – ifrågasatt moderns omsorgsförmåga. Nämnden borde ha sett till att utredningen kompletterades innan den tog ställning till om det fanns skäl att gå vidare i LVU-ärendena.

Härutöver vill jag framhålla att AA självfallet skulle ha informerats omgående om att det hade beslutats att omhändertagandena skulle upphöra och att barnen vistades hos modern. Vad nämnden har anfört om skälet till att det tog 14 dagar innan han blev underrättad ändrar inte den bedömningen. Om det var uteslutet att snabbt ordna ett möte med tolk närvarande borde AA i vart fall – i avvaktan på ett sådant möte – ha erhållit de skriftliga besluten. Eventuellt skulle beslutet ha översatts till

engelska för att underlätta för AA att, antingen själv eller med hjälp av någon annan i hans omgivning, tillgodogöra sig innehållet i beslutet.

I sammanhanget kan också noteras följande. Nämnden har i remissvaret uppgett att AA den 30 januari 2003 delgavs besluten samt informerades om "möjligheterna till att överklaga". Om detta innebär att AA fick besked om att besluten om upphörande av omhändertagandena kunde överklagas var den upplysningen inte korrekt då talan inte kan föras mot ett sådant beslut (jfr 41 § LVU).

Vad som har kommit fram ger mig också anledning att uppehålla mig vid frågan om dokumentation.

Enligt 11 kap. 1 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453) skall vad som har kommit fram vid utredning och som har betydelse för ärendets avgörande tillvaratas på ett betryggande sätt. Detta innebär att muntliga uppgifter som inhämtats under en sådan utredning och som har betydelse för ärendets avgörande måste antecknas skriftligen samt att handlingar av betydelse fogas till akten i ärendet. I 5 § samma kapitel stadgas att handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling skall dokumenteras. Med handläggning av ärende menas därvid alla åtgärder från det att ett ärende anhängiggörs till dess att det avslutas. Dokumentationen skall utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse.

Det är från rättssäkerhetssynpunkt av största vikt att alla för ärendets bedömning behövliga uppgifter redovisas i akten. Journalen skall föras så att det är möjligt att vid varje tidpunkt se vad som har kommit fram i ärendet. Det är viktigt att nu givna krav uppfylls. Detta är en förutsättning för att den som ärendet rör skall kunna följa ärendets handläggning vid nämnden. Journalföringen skall också säkerställa ärendets handläggning i den ordinarie handläggarens frånvaro, trygga nämndens beslutsunderlag samt ge möjlighet till granskning av ärendets handläggning i efterhand.

Nämnden har medgett att dokumentationen är bristfällig vad gäller de uppgifter som låg till grund för besluten att omhändertagandena skulle upphöra. Jag delar den uppfattningen. Nämnden förtjänar kritik även för dessa brister.